

6.3.4 Çokanlamlılık

sözcüğün kaç anlama geldiğine karar vermenin zorluğu

Bir sözcüğün kaç anlama geldiğine karar vermek sözlükbilimcilerin en büyük güçlüğüdür. Bu nedenle sözcüklerin her bir anlamı için iyi tanıtlamalar gerekmektedir. Bunun için tanıklı dizinleyiciler ve bütünceler gibi araçlardan yardım alınmalıdır.

anlamların sırası

Her sözlüğün bir eğilimi vardır ama en yaygın olanı, sözcüklerin anlamlarını en yaygınından başlayarak ya da ilk anlamından başlayarak vermektir. Sözlükler daha karmaşık ilkelere bağlı kalarak anlamları sıralamış da olabilir. Örneğin sözcüğün merkezi anlamlarından çevresel olanlara doğru sıralanış, aynı zamanda hem tarihsel hem de sıklık ile ilgili bilgiyi bir arada verme için uygun bir yol olarak görülmektedir.

ek bilgi 17

İki sözlükte çokanlamlılığın verilışı

Longman Dictionary of the English Language 1991

Anlamlar sözcüğün hem tarihsel gelişimini vermek hem de anlamları arasındaki ilişkinin anlamlı bir görünümünü sunmak üzere düzenlenmiştir. İngilizcede hâlâ geçerli olan anlamlar önce verilmiş, sonra anlamları katı tarihsel sıralmaya uygun olmayacak biçimde sıralanmıştır. Bunlar, İngilizceye ilk ne zaman geçtiklerini ele alarak sıralanmıştır. Bunları da yalnızca “informal” kullanımı olan ya da Amerikan İngilizcesi ile sınırlı olan sözcükler izlemektedir. Arkaik ya da artık kullanılmayan anlamlar en son verilmiştir.

geçerli olan anlamlar

↓

katı tarihsel sıralma gözetilmeden diğer anlamlar

↓

informal kullanımlar

↓

Amerikan İngilizcesi ile sınırlı olan sözcükler

Collins English Dictionary 1986

Bir sözcüğün birden fazla anlamı varsa, **ilkin şu anda en yaygın olan anlam** verilmiştir. Anlamın çekirdek anlam olduğuna karar verilmişse (yani diğer anlamları türeten anlam olarak), o zaman çekirdek anlam önce verilmiştir. Diğer anlamlar maddebaşının anlamını açıklamak üzere sıralanmıştır. Sözcük türüne bağlı kalarak yakın ilişkili anlamlar birlikte verilmiştir. Teknik anlamlar genellikle genel anlamları izlemiştir. Arkaik ve modası geçmiş anlamlar teknik anlamlardan sonra verilmiştir. Deyimler ve kalıplaşmış anlatımlar genellikle en sonda yer almıştır.

en yaygın olan anlam ya da çekirdek anlam

↓

diğer anlamlar (maddebaşının anlamını açıklamak üzere)

↓

yakın ilişkili anlamlar

↓

teknik anlamlar

↓

arkaik ve modası geçmiş anlamlar

↓

deyimler ve kalıplaşmış anlatımlar

araştırma 11

Aşağıdaki sözcüklere ilişkin anlamları sözlükte nasıl sıraladınız? (Ayrıçların içine sıralamayı yazınız)

ak

- s. mec.* temiz, namuslu.
- Bazı şeylerde beyaz bölüm : *Yumurta aki. Gözün aki.*
- Kar, süt gibi şeylerin rengi, beyaz; kara, siyah karşıtı.
- s.* Bu renkte olan
- mec.* Sıkıntısız, rahat.

çay

- Konukların çay, börek, pasta gibi içecek ve yiyeceklerle ağırlandığı toplantı.
- Bu ağaççığın özel işlemlerle kurutulan yaprağı
- Müzikli toplantı
- Çaygillerden bir ağaççık
- Bu yaprakların haşlanması ile elde edilen güzel kokulu ve sarımtırak renkli içecek.

yaprak

- Kitap, defter gibi şeylerde ön ve arka yüzü oluşturan kağıtların her biri, varak.
- Bitkilerde solunum, karbon özümlemesi, terleme gibi olayların olduğu, yeşil bölümler
- Eni 50cm, boyu 75 cm olan bayrak ölçüsü.
- Kat kat ayrılabilen şeylerde kat: *Mermer yaprağı.*
- Özellikle asma yaprağı.: *Yaprak sarması vb.*
- Börek, baklava gibi şeylerde yufka: *Bu baklavada elli yaprak var.*
- esk.* Birkaç parça eklenerek yapılan şeylerde her parça. *Eteğin arka yaprağı.*